

Organizacija sjevernoatlantskog ugovora NATO

Čukljaš, Mario

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:081926>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-05**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
UPRAVNI STUDIJ

Mario Čukljaš

ORGANIZACIJA SJEVERNOATLANTSKOG
UGOVORA (NATO)

Završni rad

Šibenik, 2015.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
UPRAVNI STUDIJ

ORGANIZACIJA SJEVERNOATLANTSKOG
UGOVORA (NATO)

Završni rad

Kolegij: Pravo međunarodnih organizacija

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, pred.

Student: Mario Čukljaš

Matični broj studenta: 13707 1253

Šibenik, lipanj, 2015.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. NATO- ORGANIZACIJA SJEVERNOATLANTSKOG UGOVORA	2
2.1 Sjevernoatlantsko vijeće.....	6
2.2 Vojna struktura NATO-a.....	8
2.3 Članice NATO-a	11
2.4 NATO summiti.....	12
3. Povijesni razvoj NATO-a.....	14
3.1. Bruxelleski pakt.....	15
3.2. Sjevernoatlantski ugovor	16
4. HLADNI RAT.....	19
4.1. NATO u vrijeme hladnog rata.....	20
4.2. NATO nakon hladnog rata	22
4.3. Stabilizacija i širenje NATO-a nakon hladnog rata	25
5. NATO U 21.ST	28
6. MISIJE NATO-A	31
7. HRVATSKA U NATO SAVEZU	33
8. ZAKLJUČAK	35
9. POPIS LITERATURE I IZVORA	36

ORGANIZACIJA SJEVERNOATLANTSKOG UGOVORA

(NATO)

MARIO ČUKLJAŠ

Bilogorska 92, Budrovac (Đurđevac), cukljasm@gmail.com

Sažetak rada:

Organizacija Sjevernoatlantskog ugovora (NATO) predstavlja savez 28 država članica iz Sjeverne Amerike i Europe koje su se obavezale da će ispunjavati odrednice Sjevernoatlantskog sporazuma potpisanog u Washingtonu 4. travnja 1949. godine kojeg su nakon završetka 2. svjetskog rata potpisale dvanaest država osnivačica i to su bile Belgija, Danska, Island, Luksemburg, Norveška, Ujedinjeno Kraljevstvo (Velika Britanija), Kanada, Francuska, Italija, Nizozemska, Portugal, Sjedinjene Američke Države. Tijekom godina Hladnog rata i napetosti između Sovjetskog Saveza i SAD-a i ostalih zapadnih država NATO se nalazio na raznim testovima i očuvanja mira u većini Europe. Kroz krizna vremena i nakon završetka hladnog rata savezu su kroz šest krugova proširenja pristupile još šesnaest država među kojim i Hrvatska 2009 godine. Savez je s vremenom prolazio kroz trajne transformacije svih aspekata svojeg djelovanja te je preuzimao niz novih zadaća, koje ne uključuju samo rješavanje nestabilnosti uzrokovanih regionalnim i etničkim sukobima u Europi, već i prijetnje koje dolaze izvan euro-atlantskog područja. NATO je djelovao te još uvijek djeluje u raznim misijama i operacijama u Bosni i Hercegovini, Kosovu, Makedoniji, Afganistanu, Iraku, i Sudanu. Važna je i njegova suradnja sa svim europskim institucijama. NATO utjelovljuje transatlantsku vezu koja spaja Europu i Sjevernu Ameriku u jedinstveni obrambeni i sigurnosni savez.

(36 stranice / 03 slike / 00 tablica / 62 literaturna navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: NATO, članice, savez, sigurnost

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, pred.

Rad je prihvaćen za obranu: 05.06.2015.

**NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION
(NATO)**

MARIO ČUKLJAŠ

Bilogorska 92, Budrovac (Đurđevac), cukljasm@gmail.com

Abstract:

North Atlantic Treaty Organization is an alliance of 28 countries from North America and Europe which are committed to fulfilling the goals of the North Atlantic Treaty signed in Washington on April 4, 1949, and which was after the end of World War 2 signed by the twelve founding members and they were Belgium, Denmark, Island, Luxembourg, Norway, United Kingdom, Canada, France, Italy, Netherlands, Portugal and United States of America. During the years of the Cold War and the tensions between the Soviet Union and the United States and other western countries, NATO was on the various tests and the preservation of peace in most of Europe. During times of crisis, and after the end of the Cold War, alliance has joined sixteen countries through six rounds of enlargement, including Croatia in 2009. Alliance is eventually going through continual transformation of all aspects of its activities and took over a number of new tasks, which include not only solve the instability caused by regional and ethnic conflicts in Europe, but also threats from outside the Euro-Atlantic area. NATO acted, and still acts in a variety of missions and operations in Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Macedonia, Afghanistan, Iraq, and Sudan. Also important is its cooperation with all European institutions. NATO embodies the transatlantic link that connects Europe and North America in a unique defense and security alliance.

(36 pages / 03 photos / 0 tables / 62 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Šibenik

Keywords: NATO, members, alliance, safeness

Supervisor: Ph.D. Ljubo Runjić, pred.

Paper accepted: 05.06. 2015.

1. UVOD

NATO je međudržavna organizacija vojno-političke prirode kojoj je prvotni cilj bio obrana svojih članica od potencijalne prijetnje koja je proizlazila iz politike i rastućeg vojnog kapaciteta bivšeg Sovjetskog saveza. Kao takva, organizacija je vrlo važna u obrani i zaštiti država članica. Glavna svrha organizacije je zaštita sigurnosti i slobode svojih država članica. Nakon 2. svjetskog rata, u Washingtonu je 1949. godine potpisan Sjevernoatlantski ugovor. To je bio početak stvaranja NATO saveza kakvog poznajemo. NATO danas broji 28 država članica iz Sjeverne Amerike i Europe.

Glavni cilj ovoga rada je prikazati razvoj NATO saveza, od njegovih početaka do danas. Također se kao cilj rada nameće važnost Hladnog rata. On je važan i s političkog i s vojnog aspekta. Vodio se bez izravnih vojnih i oružanih sukoba svjetskih razmjera, ali su se vodili politički, ekonomski i propagandni sukobi između Zapada i Istoka, a NATO-ova uloga u Hladnom ratu bila je većinom jačanje naoružanja država članica i stvaranje zajedničke oružane snage. Glavnu riječ imale su SAD-e, od najvažnijih položaja u organizaciji pa do stvaranja superbombi, te isto tako kontrolu strateških položaja u Europi.

U nastavku ovog rada pisat će se o vremenu nakon rušenja Berlinskog zida kada je krenula stabilizacija i širenje saveza u nekoliko krugova proširenja, također kako su teroristički napadi na SAD 2001. doveli do tog da je Savez pokrenuo seriju inicijativa s ciljem poboljšanja vlastite vojne sposobnosti i suradnje s državama članicama i ostalim međunarodnim organizacijama. pojačanja dotad već brojnih misija koje su se vodile u na kriznim područjima u Europi, a zatim i u Iraku, Afganistanu i Sudanu. Spominje se da je NATO aktivan u operacijama očuvanja mira, raspoređujući svoje snage kao potporu širim interesima međunarodne zajednice.

Kako je Hrvatska članica NATO-a, prikazat će se i njen put i funkcija prema punopravnom članstvu u ovome savezu, njezino sudjelovanje velikog broja pripadnika oružanih snaga u NATO-ovim mirovnim operacijama, te isto tako sama važnost pripadnosti Hrvatske u savezu koja je tranziciju od države primateljice pomoći do davateljice različitih vrsta pomoći drugim zemljama.

2. NATO- ORGANIZACIJA SJEVERNOATLANTSKOG UGOVORA

Organizacija sjevernoatlantskog ugovora koja se još naziva i Sjevernoatlantski savez, a najčešće korišteni naziv je NATO (od engleskog naziva North Atlantic Treaty Organisation) je međudržavna organizacija vojno-političke prirode kojoj je prvotni cilj bio obrana svojih članica od potencijalne prijetnje koja je proizlazila iz politike i rastućeg vojnog kapaciteta bivšeg Sovjetskog saveza. NATO-ova je bitna i trajna svrha štititi slobodu i sigurnost svih svojih članica političkim i vojnim sredstvima. Kolektivna obrana je u srcu Saveza i stvara duh solidarnosti i kohezije među svojim članovima. NATO nastoji osigurati trajan mir u Europi, utemeljen na zajedničkim vrijednostima slobode pojedinca, demokracije, ljudskih prava i vladavine prava. Od izbijanja krize i sukoba izvan granica zemalja članica NATO-a, taj je cilj možebitno ugrožen, pa Savez također pridonosi miru i stabilnosti kroz upravljanja krizom, operacijama i partnerstvima. U osnovi, NATO ne samo da pomaže braniti teritorij svojih članova, već angažira gdje je to moguće i kada je to potrebno za projekt svoje vrijednosti daljnje operacije, sprječava krize, upravlja krizama, stabilizira područje nakon konfliktne situacije i daje podršku obnovi.¹

U organizaciji svaka od država članica zadržava svoju punu suverenost i neovisnost, no ona također posjeduje i vlastitu (upravnu) strukturu koja omogućava ostvarenje zadanih ciljeva. Unutar Saveza uspostavljen je forum u kojem se države članice zajednički savjetuju oko problema, koji se javljaju, te odlučuju o političkim i vojnim pitanjima što utječu na njihovu sigurnost. Također postoje i strukture koje omogućuju savjetovanje i suradnju na političkom, vojnom i ekonomskom području, kao i na znanstvenom te drugim ne-vojnim područjima. NATO utjelovljuje transatlantsku vezu kojom je sigurnost Sjeverne Amerike trajno vezana za sigurnost Europe. On je djelatni izraz uspješnog zajedničkog napora država članica prema ostvarenju njihovih ciljeva. Sredstva kojima NATO provodi svoju mirovnu politiku uključuju i održavanje dovoljne vojne spremnosti da bi se spriječio rat i osigurala uspješna obrana, opću sposobnost da bi se riješile krizne situacije koje prijete državama članicama, aktivno sudjelovanje u dijalogu s drugim državama i zajedničkom pristupu europskoj sigurnosti, što uključuje i rad na daljnjem napretku nadzora naoružanja i razoružanja.²

¹ <http://www.nato.hr/sto-je-nato>, 13. travnja 2015.

² <http://www.nato.hr/sto-je-nato>, 13. travnja 2015.

Suvremeno sigurnosno okruženje sadrži široki niz izazova za sigurnost NATO-ovog teritorija i stanovništva. Kako bi se osigurala njihova sigurnost, Savez mora i nastaviti će ispunjavati učinkovito tri bitna osnovna zadatka, a uvijek u skladu s međunarodnim pravom:

1. Kolektivna obrana- Članice NATO-a će uvijek pomagati jedni drugima od napada, u skladu s člankom 5. Washingtonskog sporazuma. Ta predanost ostaje čvrsta i obvezujuća. NATO će zastrašiti neprijatelja i braniti se protiv bilo kakve prijetnje agresije, i protiv novih sigurnosnih izazova, koji ugrožavaju temeljne sigurnosti pojedinih saveznika ili Savez u cjelini.

2. Krizni menadžment- NATO je jedinstven i robustan set političkih i vojnih sposobnosti za rješavanje punog spektra kriza - prije, za vrijeme i nakon sukoba. NATO aktivno unosi odgovarajuću mješavinu političkih i vojnih alata za pomoć u vođenju razvoja krize koje imaju potencijal da utječu na sigurnost Saveza, prije nego što eskaliraju u sukob, da se zaustavi u tijeku sukoba, gdje oni utječu na sigurnost Saveza, te kako bi se konsolidirala stabilnost u postkonfliktnim situacijama.

3. Kooperativna sigurnost- Savez je pod utjecajem, i može utjecati na politička i sigurnosna kretanja izvan svojih granica. Savez će sudjelovati aktivno kako bi se poboljšala međunarodna sigurnost u partnerstvu s relevantnim zemljama i drugim međunarodnim organizacijama; pridonoseći aktivno kontroli naoružanja, proliferaciji i razoružanja, te drži otvorenim vrata za članstvo u Savezu za sve europske demokracije koje ispunjavaju NATO standarde.³

Da bi ostvario svoj osnovni cilj, NATO organizacija obavlja slijedeće sigurnosne zadaće: Osigurava nezamjenjiv temelj stabilnosti i sigurnosti u Europi s naglaskom na razvoj demokratskih institucija i mirnog rješavanja nesuglasica. Teži stvaranju okružja u kojem nijedna država neće moći ugroziti nijednu europsku naciju niti joj nametnuti hegemoniju prijetnjama ili upotrebom sile.

- U skladu s člankom 4. Sjeverno-atlantskog sporazuma, služi kao preko-atlantski forum za razmatranje bilo kojih pitanja koja su od ključne važnosti državama članicama, što uključuje i situacije čiji bi razvoj mogao ugroziti njihovu sigurnost. Omogućava zajedničko usmjeravanje napora na poljima koja su od zajedničkog interesa.

- Brani države članice od bilo kojeg oblika agresije na njihov teritorij, te ga pokušava spriječiti.

³ <http://www.nato.hr/uloga-nato-a-u-medunarodnoj-sigurnosti>, 13.travnja 2015.

- Promiče sigurnost i stabilnost održavajući trajnu suradnju sa svim partnerima kroz Partnerstvo za mir, Euroatlantsko partnersko vijeće, te savjetovanje, suradnju i partnerstvo s Rusijom i Ukrajinom.

- Pridonosi razumijevanju čimbenika ključnih za međunarodnu sigurnost i ciljeva suradnje na tom području, putem programa informiranja u zemljama članicama NATO-a i zemljama partnerima te putem inicijativa kao što je Mediteranski dijalog.⁴

Strukture uspostavljene unutar NATO-a omogućavaju državama članicama da zajednički usmjeravaju svoju politiku kako bi ostvarile te komplementarne ciljeve. One osiguravaju neprekinutu suradnju i savjetovanje na političkom, ekonomskom i drugim ne-vojnim područjima kao i stvaranje zajedničkih planova za obranu, uspostavljanje infrastrukture te instalacija i objekata nužnih za vojno djelovanje te planove za zajedničke programe obuke i vježbi. Ove aktivnosti podržava složena civilna i vojna struktura koja uključuje urede za upravu, proračun i planiranje kao i službe uspostavljene od strane zemalja članica da bi usmjeravale djelovanje na posebnim poljima - na primjer, komunikacije potrebne da bi se omogućilo političko savjetovanje te zapovijedanje i nadzor vojnih snaga ili logistička potpora koja je nužna za njihovo održanje.⁵

Sjedište NATO-a najprije je bilo u Londonu, a zatim od 1951. godine u Parizu, a od 1967. Sjedište Tajništva NATO-a je u Bruxellesu (Belgija) te je tamo političko središte Saveza i trajno sjedište Sjevernoatlantskog vijeća, a službeni jezici su engleski i francuski. Ono uključuje stalne predstavnike (veleposlanike) i nacionalna izaslanstva, glavnog tajnika i međunarodno osoblje, nacionalne vojne predstavnike, predsjednika Vojnog odbora i međunarodno vojno osoblje. Također, tamo su prisutne i misije partnerskih zemalja, NATO-ovo Zapovjedništvo za konzultacije, zapovijedanje i kontrolu i brojne NATO-ove agencije. Struktura međunarodnog osoblja sastoji se od šest uprava, na čelu svake je pomoćnik glavnog tajnika NATO-a i NATO-ova Ureda za sigurnost, na čelu s ravnateljem.⁶

Organi NATO-a su dosta brojni, a tijekom dosadašnje aktivnosti organizacije oni su se neprekidno uvećavali. Najviši organ je Sjevernoatlantsko vijeće ili ministarsko vijeće, a neki od pomoćnih organa su odbori za pitanja političkih odnosa, ekonomskih odnosa, za infrastrukturu, obranu, nuklearnu znanost, za vojni proračun, civilni proračun i slično.

⁴ <http://www.nato.hr/sto-je-nato>, 13. travnja 2015.

⁵ <http://www.nato.hr/sto-je-nato>, 13. travnja 2015.

⁶ <http://www.nato.hr/nato-ovo-sjediste-sto-je-nato-hq>, 13. travnja 2015.

Ukupno postoji 18 takvih odbora a po utjecajem promjena dva su odbora- Odbor planiranja obrane i Odbor nuklearne obrane postali jedni od glavnih organa čitave strukture NATO-a. Tajništvo NATO-a na čijem čelu se nalazi glavni tajnik Anders Fogh Rasmussen koji rukovodi sastancima pojedinih glavnih tijela NATO-a, nadzire kako se provode prihvaćene odluke, priprema izvješća o aktivnosti organizacije, priprema istraživanja i sl. Glavni tajnik je ovlašten da posreduje između pojedinih država članicama u pitanjima koja se odnose na suradnju u NATO-u.⁷

Uz postojeće organe NATO je izgradio i veliku mrežu drugih tijela, izrazito vojne namjene. Važniji su među njima: Vojna akademija NATO- u Rimu (osnovana 1951.god.), vojna agencija za pitanja standardizacije u Londonu (osnovana 1951.god.), srednjeeuropski sistem naftovoda sa sjedištem u Luxemburgu itd. Osim toga, NATO je stvorio i mrežu biroa za pitanja komunikacije i radioveza, industrijskog koordiniranja, standardizacije proizvodnje oružja, a posebno su značajne organizacije koje se bave koordinacijom proizvodnje aviona i raketa. Specijalno mjesto u ukupnoj strukturi NATO- ima Atlantska skupština, osnovana 1955. godine u doba kada je i Savezna Republika Njemačka postala punopravnom članicom organizacije. Skupština nije sastavni dio NATO-a i u suštini je nevladina institucija, ali cilj koji je sebi postavila kao karakter djelovanja daju skupštini značajnu ulogu u jačanju NATO ideje. Glavni je cilj skupštine jačati vojnu i političku suradnju država članica NATO-a kao i širiti sve ostale oblike ekonomskih, znanstveno-tehničkih, kulturnih, sportskih i ostalih kontakata među državama članicama NATO-a. U skupštini su zastupljene sve članice NATO-a, preko svojih parlamentaraca koji su uvijek iz redova građanskih stranaka. Samim time osigurava se i snažna potpora svim aktivnostima NATO-a.⁸

Glavni forumi za savjetovanja i donošenja odluka saveza nalaze potporu u strukturi odbora koja osigurava da je svaka zemlja članica zastupljena na svakoj razini u svim područjima aktivnosti NATO-a u kojima sudjeluju. Neki od ovih odbora su utemeljeni u prvim danima razvoja NATO-a, te su doprinijeli postupku donošenja odluka saveza dugi niz godina. Drugi su utemeljeni nedavno u kontekstu unutarne i vanjske prilagodbe saveza, nakon hladnog rata i promjene europskog sigurnosnog okružja. Svi NATO odbori donose odluke ili formuliraju preporuke višim vlastima na temelju razmjene informacije i savjetovanja koji vode prema konsenzusu. Ne postoji glasovanje ili odlučivanje većine.

⁷ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str.59-61.

⁸ Ibid., str. 61

NATO vojni odbor podređen je sjevernoatlantskom vijeću i odboru za obrambeno planiranje, ali ima poseban položaj više vojne vlasti NATO-a. Vojni odbor i većina odbora također se redovno sastaju s predstavnicima zemalja partnera u okviru euroatlantskog partnerskog vijeća i s predstavnicima zemalja mediteranskog dijaloga.⁹

Glavni NATO odbori:

Sjevernoatlantsko vijeće, Odbor za obrambeno planiranje, Skupina za nuklearno planiranje, Skupina za nuklearno planiranje, Vojni odbor, Izvršna radna skupina, Namjenska skupina na visokoj razini za pitanja konvencionalne kontrole naoružanja, Združeni odbor za pitanja proliferacije, Političko-vojni upravljački odbor za pitanja Partnerstva za mir, NATO odbor za protuzračnu obranu, NATO odbor za konzultiranje, zapovijedanje i nadzor, Upravni odbor Organizacije za upravljanje NATO sustavom zapovijedanja zrakoplovnim snagama i nadzora zračnog prostora, Viši politički odbor, Savjetodavna skupina za atlantsku politiku, politički odbor, Viša političko-vojna skupina za pitanja proliferacije, Koordinacijski odbor za verifikaciju, Skupina za političku koordinaciju, Odbor za obrambenu reviziju, Konferencija direktora za nacionalno naoružanje, NATO odbor za standardizaciju, Odbor za infrastrukturu, Viši odbor za planiranje za slučaj civilnih izvanrednih stanja, Viša konferencija NATO logističara, Odbor za znanost, Odbor za izazove suvremenog društva, Odbori za civilni i vojni proračun, Viši odbor za resurse, Viša obrambena skupina za pitanja proliferacije, Skupina na visokoj razini, Ekonomski odbor, Odbor za pitanja javne diplomacije, Odbor vijeća za operacije i vježbe, NATO odbor za upravljanje zračnim prometom, Upravni odbor organizacije za upravljanje srednjoeuropskim naftovodom, NATO odbor za naftovode, NATO odbor za sigurnost, NATO posebni odbor, Odbor za pismohranu.¹⁰

2.1 Sjevernoatlantsko vijeće

Sjevernoatlantsko vijeće (izvorno North Atlantic Council, NAC) je najviši organ NATO-a koje je formalno uspostavljeno Sjevernoatlantskim ugovorom iz kojeg crpi svoje ovlasti, a sastavljeno je od predstavnika svih država članica na razini ministara. Vijeće se sastaje najmanje dva puta na godinu, na tzv. Proljetnoj i zimskoj sesiji. Proljetno zasjedanje održava se svaki put u prijestolnici druge članice, a zimsko zasjedanje u sjedištu međunarodnog Tajništva NATO-a. Ovisno o problemima koji se nalaze na dnevnom redu, sastancima vijeća

⁹ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 62

¹⁰ Ibid., str.62-64

prisustvuje jedan ili više ministara država članica, najčešće su to ministri obrane vanjskih poslova i financija. U određenim okolnostima u radu vijeća sudjeluju šefovi država i vlada. Vijeće ima političke ovlasti i pravo donošenja odluke koje se tiču Saveza.¹¹

Vijeće se sastaje najmanje jednom na tjedan na razini stalnih predstavnika (zamjenika ministara ili veleposlanika). Djelujući u tom sastavu, koji omogućava kontinuitet, vijeće se naziva vijećem stalnih predstavnika. U oba slučaja sjednicama vijeća predsjedava glavni tajnik NATO-a ili po potrebi njegov zamjenik.

Vijeće se također sastaje i na višim razinama, ministara vanjskih poslova i obrane te šefova država i vlada. Sastanak vijeća na najvišoj razini, šefova država i vlada je NATO summit. Pitanja koja se razmatraju i odluke koje se donose na sastancima vijeća pokrivaju djelovanje NATO-a, te se uglavnom temelje na izvješćima i preporukama koje pripremaju povjerenstva i odbori. Točke za raspravu može predložiti bilo koji od nacionalnih veleposlanika ili glavni tajnik NATO-a. Pripreme za rad Vijeća vrše podčinjeni odbori. Odbori su odgovorni za pojedina područja aktivnosti NATO-a.¹²

Brigu nad realizacijom ciljeva NATO-a vodi vijeće. Ono je najviši organ konzultacije i ono određuje politiku i međunarodno ponašanje država članica. U godinama hladnog rata, kada je čitava struktura NATO-a bila obilježena specifikum svog vremena, vijeće je bilo organ koji je donosio odluke i preporuke na području vojnih odnosa, prateći istodobno kako se obvaljaju te zadaće. U tom razdoblju vijeće je:

- izrađivalo smjernice vojne politike država članica,
- stalno ocjenjivalo kako se provodi politika,
- donosilo odluke o djelovanju vojnih organa NATO-a,
- u okviru godišnjih pregleda davalo konkretne zadaće s obzirom na razmjere naoružanja¹³

¹¹ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 58-59

¹² <http://www.nato.hr/sjevernoatlantsko-vijece-nac>, 21. travnja 2015

¹³ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 59

Veleposlanici u vijeću djeluju u dogovoru sa svojim vladama te se uvijek koordiniraju sa ministrima ili šefom vlade ili države iz koje dolaze prije donošenja odluka. Odluke u Vijeću donose se jednoglasno i to zajedničkim pristankom. Nema glasovanja niti se odluke donose većinom. Na taj način nemoguće je donijeti odluku koja će obvezati državu koja u njezinom donošenju nije sudjelovala niti je na nju pristala. Svaka država članica zadržava potpunu suverenost i odgovornost pri donošenju svojih odluka.

Cjelokupna struktura je postavljena u permanentnom djelovanju i postoji razvijena mreža ostalih tijela kao i snažno tajništvo, države članice su uvijek u dodiru i to im omogućava da relativno brzo i lako stvaraju zajednička gledišta o najvažnijim pitanjima iz domene zajedničkog djelovanja. To je osobito dolazilo do izražaja u doba hladnog rata, kada je autoritet lidera i strah od suprotne strane bio dovoljan stimulans da ubrzano sva pitanja vezana uz međunarodne odnose i vojnu politiku NATO-a.¹⁴

2.2 Vojna struktura NATO-a

NATO-ovo najviše vojno tijelo, vojni odbor osnovan 1949. godine, a sastoji se od čelnika obrane svih država članica organizacije. Sastaju se najmanje tri puta godišnje. Dnevni se rad odvija preko stalnih vojnih predstavnika u NATO-ovom stožeru u Bruxellesu. Oni se sastaju jednom do četiri puta tjedno na službenim i neslužbenim sastancima kako bi raspravili i djelovali u pitanjima od vojne važnosti, radeći u najboljem interesu Saveza, a u isto vrijeme predstavljajući nacionalne perspektive i pozicije. Vojni odbor pruža Sjevernoatlantskom vijeću (NAC), najvišem političkom tijelu Saveza, savjete donesene konsenzusom svih čelnika obrane. Odbor djeluje blisko s dva Strateška zapovjednika kako bi pripremio planove, pitanja i savjete za političko razmatranje. Daje i jasni vojni smjer Strateškim zapovjednicima temeljeno na odlukama Vojnog odbora i NAC-a. Odbor predstavlja ogromnu količinu specijaliziranog znanja i iskustva koji tvore vojne politike, strategije i planove Saveza, i ključni je dio NATO-ovog procesa donošenja odluka.¹⁵

Predsjedatelja vojnog odbora biraju čelnici obrana, uobičajeno na tri godine. On predstavlja njihove poglede utemeljene na konsenzusu, i glavni je vojni savjetnik glavnom tajniku, Sjevernoatlantskom vijeću i ostalim višim NATO-ovim organizacijama. Vodi agendu Odbora, sluša razne poglede i radi na pomirenju različitih nacionalnih pozicija ili razlika u politikama.

¹⁴ Ibid., str. 59

¹⁵ <http://www.nato.hr/voja-struktura>, 21. travnja 2015.

Svaka nacija ima jednak glas u raspravama i odlukama, jer sve članice pružaju osoblje i financijske resurse potrebne za izvršenje operacija i ostalih aktivnosti.

Međunarodno vojno osoblje podupire vojni odbor sa 400 predanih vojnih i civilnih pripadnika osoblja koji rade u međunarodnom okruženju za zajedničko dobro saveza, osoblje priprema procjene, evaluacije i izvješća o svim pitanjima koja tvore diskusiju i odluke vojnog odbora. Također je odgovorno za planiranje, procjenu i savjetovanje politika o vojnim pitanjima za prosudbu u vojnom odboru, i za osiguravanje da će njihove politike i odluke biti implementirane. Ovo osoblje je ključna veza između tijela koje donose odluke u savezu, dva strateška zapovjednika, nacionalnih vojnih izaslanstava iz NATO-ovih i partnerskih zemalja u Bruxellesu, te civilnog Međunarodnog osoblja koje podupire Glavnog tajnika i Sjevernoatlantsko vijeće. Vojno osoblje djeluje kroz šest područja i to su:

Planiranje i politike – odgovorni za strateško planiranje i politike, te obrambeno planiranje, uključujući rad s nacijama kojima se treba odmjeriti razina vojne sposobnosti glede njihove ambicije pružanja pomoći NATO-u.

Operacije – blisko prati trenutne operacije, operacijsko planiranje osoblje, prati NATO-ove vježbe i obučavanja, i odgovorni su za pitanja NATO-ove zračne obrane.

Suradnja i regionalna sigurnost – Glavni su vojni kontakt 21 partneru u Euroatlantskom partnerskom vijeću, Vijeću NATO-Rusija, Odboru NATO-Ukrajina, Odboru NATO-Gruzija, sedam nacija u Mediteranskom dijalogu, četiri nacije u Istanbulskoj suradničkoj inicijativi (ICI), i s ostalim ne-članicama, ne-partnerskim zemljama, s kojima NATO ima kontakt.

Logistika i resursi – Sva pitanja koja se tiču logistike, naoružanja, istraživanja i razvoja, medicine, i upravljanja vojnim financijskim resursima i osobljem Saveza.

Obavještajni rad – pruža stratešku obavještajnu potporu, uključujući skupljanje, procjenu i dijeljenje obavještajnih podataka koje se primaju iz zemalja članica i NATO-ovih zapovjedništava.

NATO konzultacije, zapovjedništva i kontrole – daje savjete o komunikacijskim i informacijskim sustavima, standardima, proizvodima i analizama.¹⁶

¹⁶ <http://www.nato.hr/voja-struktura>, 21. travnja 2015.

Zapovjedništva NATO-a podijeljena su po geografskom principu i sastoje se od tri zapovjedništva i jedne strategijske regionalne grupe. Šefovi pojedinih zapovjedništva nadležni su za pripremu planova vođenja ratnih operacija na određenom terenu, za pripremu vojnih snaga, njihovo opremanje i školovanje vojnih kadrova. U slučaju rata operacijama na svojem području rukovode zapovjedništva. Glavno zapovjedništvo udruženih vojnih snaga u Europi (SAUCER) koje pokriva veliko područje od Sjevernog rta do obala Sjeverne Afrike i od istočne granice Turske pa do Atlantskog oceana. S obzirom na neposredan dodir s glavnim suparnikom Sovjetskim Savezom i ostalim članicama Varšavskog ugovora SAUCER je imao najvažnije mjesto u cjelokupnoj vojnoj strukturi NATO-a. Pod njegovim su zapovjedništvom integrirane vojne snage NATO-a, među kojima su najvažnije američke snage u Europi i vojne snage SR Njemačke.¹⁷

SAUCER dijelio na tri regionalna zapovjedništva i to su:

-Sjevernoeuropsko zapovjedništvo u Kalsasu (Norveška)

-Srednjeeuropsko zapovjedništvo, sa sjedištem u Brunssumu (Nizozemska)

-Južnoeuropsko, sa sjedištem u Napulju

Osim toga, u okviru SAUCER-a pripadaju i Zapovjedništvo protuzračne obrane Velike Britanije i Zapovjedništvo interventnih snaga u Europi. Glavni zapovjednici NATO-a u doba hladnog rata u Europi bili su američki generali : D.Eisenhower, M.B.Ridgway, A.M.Gruenther, L.Norstad.¹⁸

Glavno zapovjedništvo savezničkih oružanih snaga područja Atlantika (SACLANT), sa sjedištem u Norfolku raspolaže vojnim područjem od Arktika do Rakove obratnice i od obala Sjeverne Amerike do obala Europe. Djelatnost SACLANT-a podijeljeno je dalje na šest regionalnih i specijaliziranih zapovjedništava. Karakteristično je da u slučaju mira SACLANT ne raspolaže nikakvim vojnim snagama i da tek u slučaju rata države članice NATO-a imaju dužnost staviti na raspolaganje određene vojne snage, prvenstveno pomorskog karaktera.

¹⁷Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatl. Integr., Zagreb, Topical, 2007. str 60

¹⁸Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 60, 61

Glavnu ulogu SACLANT-a sastoji se u tome da priprema strategijske planove s obzirom na područje Atlantika i organiziranje vojnih manevara.¹⁹

Zapovjedništvo kanala La Manche, s obzirom na posebno značenje te veze između Zapadne Europe i Velike Britanije, a preko Velike Britanije s Amerikom, upravlja područjem kanala i južnim dijelom Sjevernom mora. ACCHAN ima svoj posebni odbor, u kome djeluju zapovjednici pomorskih snaga Belgije, Velike Britanije i Nizozemske.²⁰

2.3 Članice NATO-a

NATO trenutno ima 28 članica. Države osnivači su dvanaest država koje su 4. travnja 1949. godine u Washingtonu potpisale Sjevernoatlantski sporazum a to su: Belgija, Danska, Island, Luksemburg, Norveška, Ujedinjeno Kraljevstvo (Velika Britanija), Kanada, Francuska, Italija, Nizozemska, Portugal, Sjedinjene Američke Države.

Savezu je s vremenom pristupilo još šesnaest Europskih država, u šest krugova proširenja (Slika 1):

1952. Grčka, Turska

1955. Njemačka

1982. Španjolska

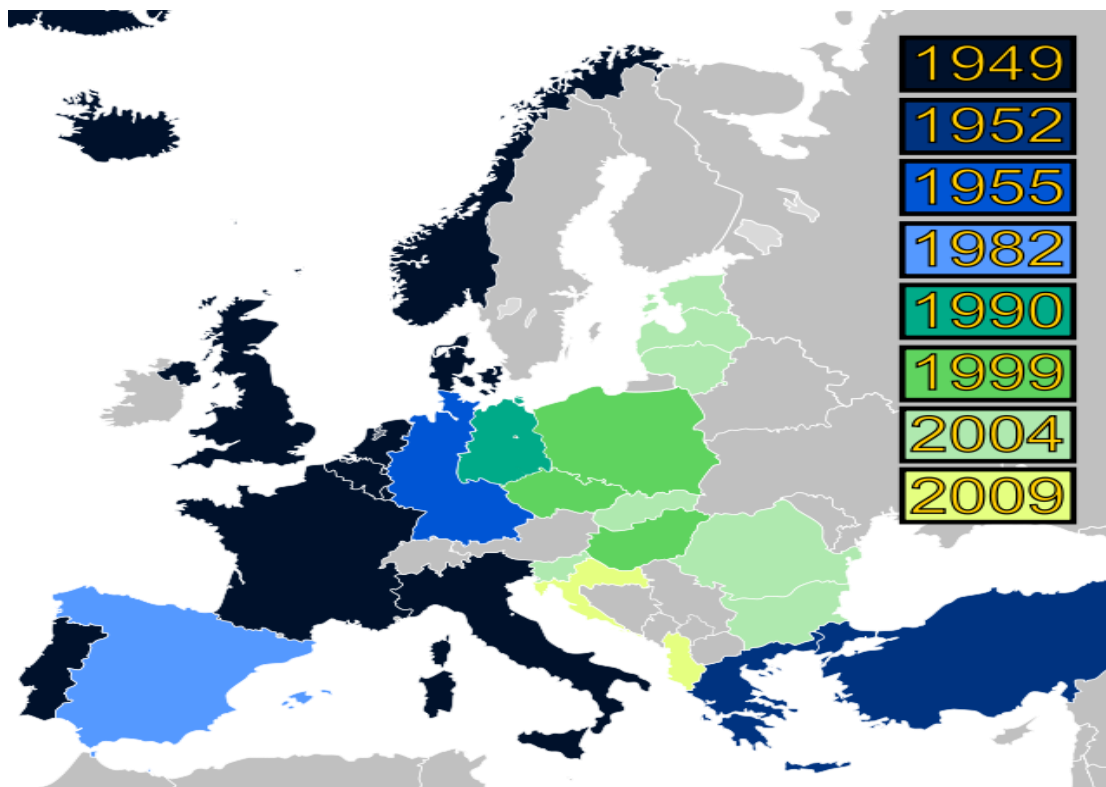
1999. Češka, Poljska, Mađarska

2004. Bugarska, Estonija, Latvija, Litva, Rumunjska, Slovačka, Slovenija

2009. Albanija, Hrvatska (1. travnja 2009., završetkom ratifikacijskog procesa)

¹⁹ Ibid., 61

²⁰ Ibid., 61

Slika 1 Povijest proširenja NATO saveza u Europi

(Izvor: http://hr.wikipedia.org/wiki/NATO#/media/File:History_of_NATO_enlargement.svg)

2.4 NATO summiti

NATO summiti su periodični sastanci na kojima čelnici država i vlada članica evaluiraju protekli rad i planiraju buduće usmjerenje NATO-a. Summiti nisu redoviti sastanci koji imaju vremenski okvir, nego su pitanje trenutka i potrebe u okviru procesa donošenja odluka u okviru NATO-a. Summiti su do sada korišteni za pozivanje novih članica u NATO, izgradnju partnerstva sa državama partnerima NATO-a, pokretanje novih inicijativa i politika Saveza. Summiti su prigode da se Sjevernoatlantsko vijeće (NAC), odnosno tijelo Saveza koje donosi odluke, sastane na najvišem nivou – šefova država i vlada. Summiti se održavaju nakon odluke donesene od strane Sjevernoatlantskog vijeća na razini stalnih predstavnika (veleposlanika) ili ministara vanjskih, odnosno obrambenih poslova. Prvi sastanak šefova država i vlada održan je u Washingtonu 1949. kada je sjevernoatlantski sporazum i potpisan,

dok je naziv summit prvi put službeno uporabljen 1957. u Parizu, na prvom službenom NATO summitu.²¹

Nema nekog točno određenog pravila pravila u vremenskom održavanju pa su primjerice 1989. godine, 1997. i 2002. godine održana po dva summita, dok je od prvog summita u Parizu 1957. godine do drugog u Bruxellesu 1974. godine proteklo sedamnaest godina.

Slika 2 NATO summit održan u Pragu, Češka 2002.

(Izvor: <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/english/art5.html>)

²¹ <http://www.nato.hr/nato-summiti>, 23. travnja 2015.

3. Povijesni razvoj NATO-a

Stvaranje ugovora o sjevernoatlantskoj zajednici može se promatrati na nekoliko načina, od kojih je svaki izravno vezan uz poslijeratne odnose u međunarodnoj zajednici i proces bipolarizacije svijeta. Suradnja iz vremena antihitlerovske koalicije doživjela je već na konferenciji u Postdamu 1945. svoj kraj jer je postalo jasno da se ciljevi bivših saveznika razilaze. U istočnom dijelu Europe, koji se našao po sovjetskom dominacijom, krenuo je proces stvaranja zemalja „narodne demokracije“ koje su nakon čehoslovačkog prevrata 1948. godine definitivno ušle u sovjetski tzv. Istočni blok.²²

Marshallov plan 1947.godine kojim je bila ponuđena pomoć svim zemljama koje su stradale u drugom svjetskom ratu bio je odbijen od SSSR-a i svih zemalja narodnih demokracija te je tako postao temelj za stvaranje zapadnog bloka. Trumanova doktrina 1947. godine najavila je izlazak Amerike iz izolacije i želju da se za razliku od vremena nakon prvog svjetskog rata američke pozicije zadrže u Europi, koja je sada za SAD političko-strategijsku i ekonomsko-komercijalnu vrijednost, posebno ojačanu Marshallovim planom. Staljinova politika zatvaranja socijalizma, bojkot Marshallovog plana i striktno kontroliranje istočne Europe vodili su tome da je javno mišljenje na zapadu, posebno u SAD-a, relativno brzo i lako promijenilo pogled na SSSR, koji je sada bio sve više doživljavao kao glavna opasnost i neprijatelj tzv. slobodnog svijeta.²³

Neposredno nakon okončanja drugog svjetskog rata, SAD-e i skoro sve europske države, barem one koje nisu pale pod sovjetski utjecaj, provele su masovnu demobilizaciju vojnih snaga i otkazale narudžbe oružja i vojne opreme. S druge strane, Sovjetski Savez nije izvršio smanjivanje oružanih snaga, već ih je nastavio intenzivno jačati, kako brojčano tako i tehnički. Nakon što su učvrstili okupacije istočnoeuropskih država, 24.lipnja 1948 započela je blokada zapadnog Berlina. Bio je to početak najveće političke krize od okončanja Drugog svjetskog rata i trajat će sve do 11.svibnja 1949. Berlinska blokada s jedne je strane ubrzala stvaranje Savezne Republike Njemačke, a s druge, formiranje velikog obrambenog saveza koji će Zapadnu Europu štititi od sovjetske najezde.²⁴

Britanska politika poduzela je inicijativu da se u novim međunarodnim okolnostima ojača suradnja zapadnih zemalja i da se po mogućnosti stvore uvjeti za suradnju na ugovornim

²² Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 45

²³ Ibid., str. 45

²⁴ <http://hr.wikipedia.org/wiki/NATO#Povijest>, 29. travnja 2015.

osnovama sa SAD-om. U siječnju 1948. u Donjem domu britanskog parlamenta ministar vanjskih poslova Ernest Bevin objavio je da Velika Britanija vodi pregovore s Francuskom, Nizozemskom, Belgijom i Luksemburgom o stvaranju Zapadne unije (Western Union – WU). To je trebao biti savez u kome bi se na temelju političkog zajedništva zemlje članice u slučaju oružanog napada pružile jedna drugoj uzajamnu pomoć. Organizacija je uz svoju političko-vojnu dimenziju trebala imati i ekonomsku osnovicu za koju se vjerovalo da može pomoći ideju europskog šireg povezivanja. U veljači 1948. godine komunisti su došli na vlast u Čehoslovačkoj te je njihov dolazak na vlast shvaćen kao daljnji znak sovjetskih nakana i agresivnosti SSSR-a , Italija je u travnju pripremala svoje izbore u kojima su značajno mjesto imali komunisti, a sovjetski pritisak na Norvešku da potpiše sa SSSR-om Ugovor o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj pomoći bili su, također, na zapadu Europe i u SAD-u ocijenjeni kao pokušaj ofenzivnijeg sovjetskog djelovanja te je sve to utjecalo na brzinu kojom su vođeni pregovori o Zapadnoj uniji.²⁵

3.1. Bruxelleski pakt

17.ožujka 1948. ministri vanjskih poslova pet zemalja (Velika Britanija, Francuska, Nizozemska, Belgija, Luksemburg) potpisali su Bruxelleski ugovor, te je njime stvoren multilateralni regionalni sigurnosni savez sklopljen na 50 godina. Shvaćajući vezu između obrambenih zadaća i ekonomije, potpisnici Bruxelleskog ugovora postavili su za svoj cilj organizaciju i koordinaciju ekonomskih aktivnosti vodeći računa o tome da se iz uzajamnih odnosa : isključe konfliktni potezi, koordinira proizvodnja, stalno razvija uzajamna trgovinska razmjena.²⁶

Bruxelleski pakt predviđao je i djelovanje organa: Stalne komisije, Konzultativnog odbora ministra vanjskih poslova i Vojnog odbora koga su tvorili ministri vanjskih poslova. Na zasjedanju Vojnog odbora u Parizu u rujnu 1948. godine formirana je vojna struktura Zapadne unije koja je nazvana Obrambena organizacija Zapadne unije (Western Union Defence Organization). Na čelu vojne strukture nalazio se kao vrhovni zapovjednik britanski maršal Bernard L. Montgomery. Brzina kojom je realiziran Bruxelleski pakt iznenadila je mnoge u zapadnoj Europi, ali je isto tako predstavljala iznenađenje i za američku politiku. Iako je iza

²⁵ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 45

²⁶Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 46

britanskog djelovanja stajala američka potpora, ipak je brzina kojom je stvorena vojno-politička organizacija pet zemalja otvarala odmah i pitanje povezivanja sa SAD-om.²⁷

Razvoj napetih odnosa u Europi, kao i zalaganje političkih vođa pet zemalja iz Bruxelleskog pakta doveli su do toga da je već 22. ožujka 1948. u Washingtonu pokrenuta serija razgovora o mogućnostima vojne suradnje između zemalja Zapadne unije i SAD-a. Razgovore koji su vođeni na visokoj diplomatskoj i vojnoj razini započeli su predstavnici SAD-a, Velike Britanije i Kanade. Smatralo se da Velika Britanija govori u ime pet zemalja iz Bruxelleskog pakta, dok su SAD i Kanada bile zemlje koje su htjele pomoći stvaranje organizacije koja bi osigurala obranu Sjevernog Atlantika. Iako je taj termin „Sjeverni Atlantik“ bio već u početku vrlo širok, američki vojni stratezi vrlo brzo su stavili do znanja da u novoj organizaciji žele vidjeti zemlje Zapadnog saveza i Kanadu, ali isto tako i: Švedsku, Norvešku, Dansku, Irsku, Italiju i Portugal. To je bilo sasvim u skladu s američkom globalnom strategijom koja je trebala pomorske i zračne baze u Europi i koja je u razmišljanju o stvaranju mosta Europa-SAD trebala više zemalja od onih koje su potpisale Bruxelleski pakt. Istodobno, kako su razgovori tekli sve je jasnije postojalo da SAD a ni Kanada nemaju namjere postati jednostavno nove članice Zapadnog saveza i da se tijekom razgovora sve više ocrta ideja stvaranja potpuno nove političko-vojne organizacije zapadnog svijeta.²⁸

Iako je sovjetsko ponašanje u Europi bilo ocijenjeno kao neprijateljsko, a u javnom mišljenju SAD-a više nije bilo gotovo nikakvih iluzija o mogućnosti održavanja saveza iz vremena antihitlerovske koalicije, ipak je ulazak SAD-a u vojni savez s Europljanima bio i dalje vrlo osjetljivo pitanje. Demokratskom predsjedniku Harryu Trumanu senatska rezolucija je savjetovala da pristupi razvoju regionalnih i drugih kolektivnih tijela koja će biti postavljena u cilju samoobrane, a sve to u skladu s odredbama Povelja UN-a. Tako postavljenu rezoluciju Senat je prihvatio velikom većinom glasova, što je zapravo u velikoj mjeri značilo da američka vanjska politika napušta svoj izolacionizam i da se nepovratno veže uz europske, a i druge regionalne probleme širom svijeta.²⁹

3.2. Sjevernoatlantski ugovor

Sjevernoatlantski ugovor sastavljen je i potpisan u Washingtonu, dana, 4. travnja 1949. godine (Slika 3). Sjevernoatlantskim sporazumom stvoren je savez zajedničke obrane, kako je

²⁷ Ibid., str. 46

²⁸ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 47

²⁹ Ibid., str. 47,48

definirano u članku 51. Povelje Ujedinjenih naroda. Sporazum je sklopljen na neograničeno vrijeme. Izvorni tekst Ugovora izmijenjen je samo jedanput od osnutka organizacije Sjevernoatlantskog ugovora, sklapanjem protokola uz Sjevernoatlantski ugovor o pristupanju Grčke i Turske, u Londonu, 17. listopada 1951. Taj je protokol stupio na snagu 15. veljače 1952. i od tog datuma članak 6. izvornog teksta Sjevernoatlantskog ugovora je preinačen na način kako je utvrđeno tim protokolom. Osim protokola uz Sjevernoatlantski ugovor o pristupanju Grčke i Turske, od sklapanja ugovora, a radi pristupanja novih država, sklopljeno je još ukupno 15 protokola uz Sjevernoatlantski ugovor, čijim su stupanjem na snagu stvorene pretpostavke da države na koje su se ti protokoli odnosili pristupe Sjevernoatlantskom ugovoru te da se time proširi teritorijalni domašaj članka 5. Sjevernoatlantskog ugovora i na odnosne države.³⁰

Potpisnice ovog sporazuma ponovno potvrđuju svoje uvjerenje u namjere i načela Povelje Ujedinjenih naroda i svoju želju da žive u miru sa svim ljudima i svim vladama. One su odlučne čuvati slobodu, zajedničko nasljedstvo i civilizaciju svojih naroda, zasnovanih na načelima demokracije, individualnih sloboda i prava. One žele poticati stabilnost i boljitak na sjevernoatlantskom području. One su odlučne ujediniti svoje napore za zajedničku obranu i održavanje mira i sigurnosti.³¹

Slika 3 Potpisivanje Sjevernoatlantskog ugovora u Washingtonu

(Izvor: <http://www.nato.hr/sjevernoatlantski-ugovor>,)

³⁰ <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/nato/o-nato-u/sjevernoatlantski-ugovor/>, 29. travnja 2015.

³¹ <http://www.nato.hr/sjevernoatlantski-ugovor>, 29. travnja 2015.

U ugovoru se nalazi ukupno 14 članaka s kojim se njegove potpisnice u potpunosti slažu, a neki od važnijih članaka su:

Članak 1: Potpisnice se obvezuju, kako je navedeno u Povelji Ujedinjenih naroda, riješiti bilo kakve međunarodne nesuglasice u koje bi mogle biti uključene, mirnim putem na takav način da se ne ugrožava međunarodni mir, sigurnost i pravda i da će se u svojim međunarodnim odnosima suzdržati od prijetnje silom ili uporabe sile na bilo koji način koji nije u skladu s namjerama Ujedinjenih naroda.

Članak 2: Potpisnice će pridonositi daljnjem razvoju mirnih i prijateljskih međunarodnih odnosa jačajući svoje otvorene institucije, promičući bolje razumijevanje načela na kojima su zasnovane te institucije, i promičući uvjete stabilnosti i boljitka. Težit će uklanjanju sukoba u svojim međunarodnim ekonomskim djelatnostima i podupirat će međusobnu ekonomsku suradnju.

Članak 3: Kako bi učinkovitije realizirale ciljeve ovog Sporazuma, potpisnice će zasebno ili zajedno, stalnom međusobnom pomoći i samo pomoći održavati i razvijati svoje individualne i zajedničke sposobnosti da se odupru oružanom napadu.

Članak 4: Potpisnice će se savjetovati kada god, prema mišljenju bilo koje od njih, bude ugrožen teritorijalni integritet, politička nezavisnost ili sigurnost bilo koje zemlje potpisnice.

Članak 5: Potpisnice smatraju da se oružani napad na jednu ili više njih, u Europi ili Sjevernoj Americi, treba smatrati napadom na sve njih i zato se slažu da će u slučaju takvog oružanog napada, svaka od njih, pozivajući se na pravo individualne ili zajedničke samoobrane iz članka 51 Povelje Ujedinjenih Naroda, pomoći potpisnici ili potpisnicama koje su napadnute, poduzimajući odmah, same i u skladu s drugim potpisnicama, korake koji se smatraju potrebnima, uključujući uporabu oružane sile, da bi povratile i održale sigurnost Sjevernoatlantskog područja. Svaki takav oružani napad i mjere poduzete kao rezultat tog napada moraju se odmah prijaviti Vijeću sigurnosti. Takve mjere moraju se zaustaviti kada Vijeće sigurnosti poduzme mjere potrebne za ponovnu uspostavu i održavanje međunarodnog mira i sigurnosti.³²

³² <http://www.nato.hr/sjevernoatlantski-ugovor>, 29. travnja 2015

4. HLADNI RAT

Hladni rat bio je politički sukob između zapadnih sila predvođenih SAD-om i istočnih sila predvođenih SSSR-om koji se vodio od 1945. do 1991. Hladni je rat tada vođen svim mogućim sredstvima, no nikada nije prerastao u masivni oružani sukob svjetskih razmjera. Hladni rat primarno je obilježen ekonomskim, političkim i propagandnim sukobima između Zapada i Istoka, radi suzbijanja utjecaja neprijateljskog bloka.

Glavno je obilježje rata utrka u naoružanju, no rat je donio i znatne napretke na području kulture, sporta, znanosti i tehnologije, od kojih je najznačajnija svemirska utrka čiji je rezultat bio odlazak čovjeka u svemir. Naziv hladni rat prvi je put uporabio Bernard Baruch, savjetnik američkog predsjednika, tijekom jedne debate u američkom Kongresu 1947. godine. Pojam hladni rat veže se i za britanskog premijera Winstona Churchilla koji je skovao krilaticu o željeznoj zavjesi koju su komunisti "spustili" između svog i "slobodnog svijeta". On je u ožujku 1946. u Fultonu (SAD) pozvao na križarski rat protiv komunizma, podsjećajući na obavezu obrane atlantske zajednice i vojnog zbližavanja ugroženih država. Ta istupanja bila su znak da svijet ulazi u takozvani hladni rat.³³

Postoje neke nesuglasice oko početka hladnoga rata. Iako većina povjesničara tvrdi da je počeo neposredno nakon drugog svjetskog rata, neki tvrde da se uzroci hladnog rata mogu naći već nakon prvog svjetskog rata iako napetosti između Rusije/SSSR-a, Velike Britanije i SAD-a sežu još u 19. stoljeće. Ideološki sukob između komunizma i kapitalizma počeo je 1917. nakon Ruske revolucije kada se SSSR izdigao kao prva velika komunistička sila. Ovo je prvi događaj koji je rusko-američke odnose doveo u pitanje i postavio ih kao dugotrajni problem svim vođama u svijetu.

Blokovska je podjela učvršćena stvaranjem vojno-političkih saveza. Na jednoj je strani bio blok kojeg su predvodile SAD (kapitalistički sustav), a drugi je blok predvodio SSSR (socijalistički sustav). Mnogo država nije se željelo pridružiti nijednome bloku. Stoga su one, predvođene Egiptom, Indijom i Jugoslavijom, 1961. godine utemeljile Pokret nesvrstanih.

³³ http://hr.wikipedia.org/wiki/Hladni_rat, 03. svibnja 2015.

4.1. NATO u vrijeme hladnog rata

Kao vojno-politička organizacija zapadnih država, NATO je imao dvije različite komponente mogućeg djelovanja: političku i vojnu. No, s obzirom na vrijeme kad je nastao, međunarodnu situaciju i odnose unutar NATO-a, politička je domena odnosa gotovo u čitavom razdoblju hladnog rata bila prilično zapostavljena i podređena zadaći vojnog koordiniranja. Na vojnom planu, NATO je od početka djelovanja imao znatno više konkretnih uspjeha. Glavne zadaće zajedničkog djelovanja bile su usmjerene na to da se: jača naoružanje država članice, stvore zajedničke oružane snage, izgrade zajednički vojni objekti, stvori (odnosno prihvati) američka taktika i strategija vojnog djelovanja protiv druge strane, pruža vojna pomoć, standardizira naoružanje i oprema.³⁴

Kao najizrazitiji instrument hladnog rata koji je istodobno postao i njegovim simbolom i najznačajnijim proizvodom – NATO je u svojoj praktičnoj djelatnosti u velikoj mjeri dijeli sudbinu hladnoratovskih odnosa, identificirajući se s kretanjima u tom velikom procesu konfrontiranja suprotnih snaga. Djelatnost NATO-a iz razdoblja hladnog rata može se podijeliti na nekoliko etapa. Autori i na istoku i na zapadu koji se bave poviješću ove značajne organizacije uglavnom su suglasni da je razdoblje od 1949. do 1950. godine bilo početak djelovanja, da od 1950. do 1953. godine teče druga faza određenog sazrijevanja, od 1954. do 1957. godine NATO je već čvrsto izgrađena struktura, a u posljednjoj, četvrtoj fazi koja u velikoj mjeri odgovara i posljednjoj etapi hladnog rata NATO se nalazi pod utjecajem novih značajnih zbivanja, kako na internom, tako i na međunarodnom planu.³⁵

U prvoj etapi od 1949. do 1950. godine teče vrijeme stvaranja NATO- i prvih zasjedanja njegovih organa. U razdoblju od osnivanja Ugovora pa do završetka ove faze (lipanj 1950.) savjet NATO-a sastao se četiri puta, i raspravljao o najvažnijim organizacijskim pitanjima. Istodobno, na tim su se sastancima stvarali novi vojni organi NATO-a, cjelovitog i regionalnog značaja. Rješavana su i pitanja koordiniranog razvoja industrijske proizvodnje vojnog karaktera u obnovljenoj Zapadnoj Europi, opskrbe vojnim materijalima, kao i pitanja financijskog karaktera.³⁶

³⁴ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 67

³⁵ Ibid., str. 69, 70

³⁶ Ibid., str. 70

Druga etapa razvoja NATO-a počinje kad je izbio korejski ratni sukob, koji je još više zaoštrio međunarodne odnose, pridonoseći da i hladni ratni sukob, koji je još više zaoštrio međunarodne odnose. Američka politika odlučno nastoji suzbiti aktivnosti za koju je uvjerena da je rezultat šireg nastojanja Moskve u pravcu „osvajanja svijeta“, američki vojni i politički krugovi provode snažan pritisak na dodatnu militarizaciju unutar SAD-a. S druge strane, izbijanje vrućeg konflikta dovela je u novu situaciju i tek formirani savez i njegove članice. Od njih se zahtijeva da ubrzano počnu realizirati veliki program naoružanja kako bi se Zapad, kao cjelina, suprotstavio drugoj strani³⁷

Odmah prilikom osnivanja NATO-a, s obzirom na ulogu SAD-a, sve su najvažnije položaje dobili američki predstavnici. Na čelu vijeća bio je Dean Acheson, a na čelu odbora za obranu ministar obrane SAD-a Johnson. Stalnu skupinu, odnosno najvažniji dio vojnog odbora, vodio je general Bradley, a odborom za ekonomsko-financijska pitanja rukovodio je Harriman. Razvoj nove međunarodne situacije utjecao je na to da se u Americi još više ubrza rad na stvaranju „superbombe“. Bio je to i odgovor na sovjetsku atomsku eksploziju, koja je iznenadila Zapad, ali nastojanje da ojača ukupna američka vojna moć. Američke se vojne snage povećavaju, i od početka rata u Koreji pa do 1952. godine one su sa 1,436.00 vojnika porasle na 3,636.000. Kopnene snage su porasle sa 10 na 20 divizija, broj zračnih jedinica sa 48 na 95, posebice je veliko povećanje pomorskih snaga SAD-a, koje su udvostručene.³⁸

U trećoj etapi djelovanja NATO-a zamisao o uključivanju SR Njemačke, pa čak i prijedlog o stvaranju Europske obrambene zajednice nisu dobro primljeni. U raznim zapadnoeuropskim zemljama pokrenute su velike kampanje protiv uključivanja SR Njemačke u NATO, a sporovi o tom pitanju tekli su od izrazito lijevih, pa sve do umjerenih i izrazito desnih snaga. Međutim na Pariškim sporazumima 1954. najveći zagovornici uključivanja SR Njemačke izmijenivši formalni oblik povezivanja uspjeli u tome da postane punopravna članica NATO-a. U toj trećoj etapi svoje djelatnosti NATO je bio suočen s počecima popuštanja koje se osobito očitovalo u novoj poststaljinskoj sovjetskoj politici. Sovjetska inicijativa za ulazak u NATO, a zatim Ženevska konferencija na vrhu kao i početni sovjetski prijedlozi o stvaranju sistema

³⁷ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 70

³⁸ Ibid., str. 70,71

europske kolektivne sigurnosti, zatekli su NATO zaokupljen pitanjima dovršenja cjelovitog sistema i jačanja koherentnosti veza.³⁹

Četvrta etapa povijesti NATO-a počinje 1957. godinom, a kao njezin početak mogu se uzeti lansiranje sovjetskog Sputnjika i poremećaji koje je taj događaj izazvao. U fazi međunarodnih odnosa u kojoj su aktivno djelovale dvije antagonističke vojne koalicije, lansiranjem Sputnjika došlo je do potpuno novog odnosa snaga, što je moralo imati posljedice na strategije, politiku akcije kao i na unutarnje odnose u obje koalicije. Sputnjik i velika histerija koja je oko njega zavládala utjecali su na odnose unutar NATO-a i pokušaje većeg zadovoljavanja saveznika, koji su sada sve više sumnjali u stvarne namjere Amerike da u slučaju nuklearne prijetnje brani Zapadnu Europu. Na zasjedanju Vijeća NATO-a u Kopenhagenu od 5. do 7. svibnja 1958. donesen je novi Petogodišnji plan razvoja NATO-a, u kome je, između ostalog, istaknuto kako je potrebno da: snage „štita“ porastu na 30 divizija, kako bi se moglo obavljati predviđene funkcije, u Europi bude izgrađena mreža raketnih baza i da SAD budu obavezne da europskim članicama isporuče nosače nuklearnog oružja, rakete i atomske topove, na teritoriju Europe budu stacionirane nuklearne bojeve glave, koje će biti u rukama američkih snaga.⁴⁰

Nastojanje za samostalnijim prilazom vojnim i političkim pitanjima, kao što je Francuska krenula svojim nuklearnim putem, postupno je otvaralo put drukčijem viđenju međunarodnih odnosa i stvaranju temelja za prevladavanje hladnog rata. Kraj 1960. godine ostaje tako kao uvjetni završetak razdoblja hladno rata, kao pokušaj da se zadovolje ambicije zapadnih saveznika i s druge strane, kao početak samostalnijeg djelovanja značajnog aktera u NATO-u.

4.2. NATO nakon hladnog rata

Nakon rušenja simbola bipolarizma, Berlinskog zida 1989. godine, promjene su domino-efektom zahvatile gotovo sva područja društvenog života. Za Sjevernoatlantski savez, vojno-političku organizaciju zapadnog demokratskog svijeta, primarno je bilo sljedeće:

-Bipolarni sustav međunarodnih odnosa, uspostavljen nakon drugog svjetskog rata doživio je svoj krah. Dezintegriro se SSSR, koji je više od četrdeset godina bio centar ideološkog, gospodarskog, vojnog i svekolikog drugog okupljanja europskog socijalističkog svijeta.

³⁹ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 74, 75

⁴⁰ Ibid., str. 77,78,79

–Raspušten je Varšavski ugovor, vojno-politički savez socijalističkih zemalja. Tim je činom nestao međunarodni sustav kolektivne sigurnosti temeljen na dva podsustava parcijalne kolektivne sigurnosti tj. na dva međusobno suprotstavljena vojno-politička bloka, NATO-u i Varšavskom ugovoru.

–Sjevernoatlantska organizacija NATO ostala je jedina i dominantna vojno-sigurnosna organizacija na europskom prostoru.

–Klasična vojna sila, u bipolarnim međunarodnim odnosima glavno sredstvo zastrašivanja, permanentnog dokazivanja premoći i prestiža jednog bloka nad drugim, izgubila je tu svoju funkciju. U promijenjenom međunarodnom ozračju nevojni izazovi sigurnosti i stabilnosti bili su mnogo brojniji i učestaliji od klasičnih vojnih.

–Sjedinjene Američke Države, nekada jedna od dviju supersila, ostale su jedina supersila u novoj međunarodnoj zajednici.

–Padom komunizma u Europi socijalistička ideologija izgubila je na svom značenju kao integrirajući faktor u Europi, uključujući i sigurnosnu dimenziju.⁴¹

Isticanje političke komponente Saveza, a ne njegove primarno hladnoratovske vojne komponente trebao je postsocijalističkim zemljama tadašnje Europe prikazati NATO podobnom i poželjnom političko-vojnom organizacijom. Samim tim izgrađivana je i jedna nova strategija Saveza, strategija podupiranja i širenja demokracije u Europi koja će omogućiti njegov opstanak u prvim godinama nakon rušenja bipolarne faze međunarodnih odnosa. U toj drugoj posthladnoratovskoj fazi razvoja i prilagodbe NATO saveza u sve kompleksnijoj međunarodnoj zbilji ponovno dolazi do izražaja vojna snaga, odlučnost i spremnost NATO-a na vojnu akciju, ali se još uvijek inzistira na političkoj komponenti. Polazeći od činjenice da sukladno rastućim i najrazličitijim ugrozama sigurnosti i stabilnosti u novom svjetskom poretku teritorij članica NATO neće i ne može biti siguran sve dok nije stabilna i sigurna i njegova periferija, stratezi Saveza opravdavaju NATO-ve akcije i pripremaju nove pod geslom izgradnje jednog novog međunarodnog poretka, temeljenog na liberalnim vrijednostima i demokraciji. Pritom se ističe kako su osnivači Saveza 1949. godine upravo demokraciju, vladavinu prava i individualne slobode definirali u preambuli Ugovora o

⁴¹ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 137

Sjevernoatlantskom savezu kao temeljne vrijednosti na kojima će počivati, a samim tim i braniti, buduća vojno-politička organizacija NATO.⁴²

Isticanje novog imagea NATO-a, onog političkog, zabilježeno je odmah po urušavanju bipolarne međunarodne zajednice i sustava međunarodne sigurnosti temeljenog na dva podsustava parcijalne kolektivne sigurnosti, NATO-a i Varšavskog ugovora, vojno-političkog saveza socijalističkih europskih zemalja, američki predsjednik Bush na proslavi četrdesetog rođendana NATO-a u njemačkom gradu Mainzu definira uspostavu slobodne i ujedinjene Europe kao novu misiju NATO-a. Glavni tajnik NATO-a Lord George Robertson kao primarni cilj NATO-a u posthladnoratovskoj međunarodnoj zajednici istaknuo je izgradnju euroatlantskog sigurnosnog prostora temeljenog na državama koje će počivati i dijeliti zajedničke vrijednosti demokracije i ljudskih prava. S obzirom na iznenadne promjene na europskom tlu, američki zapadnoeuropski saveznici unutar NATO-a očekivali su da će upravo Washington, kao objektivno naj snažniji saveznik, ali temeljem nove uloge SAD-a kao unipolarnog lidera, predvoditi prilagodbe Sjevernoatlantskog saveza novom europskom i svjetskom poretku koji je nastajao. Pritom je svakako sigurnosna komponenta bila primarna briga euroatlantskih saveznika, jer je geografski proširena Europa, sa znatno povećanim brojem samostalnih država, rastućim tenzijama tzv. soft-security između njih, ali i oružanim sukobima na njezinom jugoistoku, čim prije trebala funkcionalan model osiguranja sigurnosti i stabilnosti na starom kontinentu.⁴³

Predstavnica SAD-a u UN-u, Jeane Kirkpatrick, smatrala je kako su najznačajniji američki europski saveznici i SSSR jasno istaknuli svoje ciljeve u novoj Europi. Njemačka hoće ujedinjenje pod skoro svaku cijenu, SSSR želi raspuštanje NATO-a, Francuska želi jaku Europu, Velika Britanija nastoji zadržati čvrsto transatlantsko savezništvo. Ujedno je dodala da svaka od tih zemalja nastoji ojačati upravo onu organizaciju u Europi za koju smatra da će najbolje poslužiti ostvarenju njezinih nacionalnih interesa. Bushova administracija odlučila se između nekoliko svojih scenarija za NATO, a to je aktivan angažman u promociji europskih promjena i time je administracija američkog predsjednika Busha starijeg postavila temelje za opstojnost NATO-a, ali i za njegovu transformaciju.⁴⁴

⁴² Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 138

⁴³ Ibid., str. 139, 144

⁴⁴ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 145, 146, 147

S geopolitičkog aspekta NATO je trebao ispuniti vakuum nastao u centralnoj i istočnoj Europi nakon rušenja Berlinskog zida. I Bush stariji i tadašnji glavni tajnik NATO-a Warner smatrali su kako NATO-va pomoć postsocijalističkim zemljama u Europi da izgrade demokraciju nije samo nova misija, već i sudbine reformiranog Saveza, bez čije pomoći te zemlje ne bi uspjele izvesti potrebne reforme. Dolaskom Clintona i njegove administracije koja je primarno bila vođena dvjema temeljnim postavkama, kako izgraditi jedinstveni sigurnosni sustav za cijelu Europu temeljen na vojno-političkoj organizaciji NATO i kako osigurati da se unutar NATO-a zadrži američka dominacija koja će jamčiti ispunjenje američkih interesa na europskom tlu. U tom kontekstu, a svjestan činjenica da su se na europskom prostoru već počeli pojavljivati i nuditi neki drukčiji oblici euroatlantske suradnje, Clinton se zalagao za redefiniranje uloge jakog proširenog NATO-a te nastojao da upravo europski saveznici ostanu glavni američki partneri na sigurnosnom planu. Tijekom 90-tih čelnici NATO-a su usvojili Londonsku deklaraciju u kojoj su postavljeni temeljni pravci transformacije NATO-a, Rimsku deklaraciju gdje je NATO započeo sa svojim značajnim strukturalnim promjenama, te Bruxellesu deklaraciju kojom se osim članicama NATO-a i WEU-a i nečlanicama saveza da sudjeluju u izvođenju operacija održanja mira.⁴⁵

NATO savez mora razmatrati i globalne izazove sigurnosti, poput proliferacije nuklearnog naoružanja, terorizma i raznih subverzivnih djelatnosti. NATO se proglašava središnjom organizacijom euroatlantske sigurnosti, a za jačanje europskog sustava obrane, isključivo unutar NATO saveza, NATO će surađivati izravno s Europskom unijom. Partnerstvo, suradnja i dijalog temeljni su principi na kojim će NATO izgrađivati euroatlantski sustav obrane.

4.3. Stabilizacija i širenje NATO-a nakon hladnog rata

Analizom teorijski proklamiranog i realno postignutog, proces posthladnoratovskog širenja NATO-a može se podijeliti u četiri osnovne faze:

1. Od 1989. godine do kraja 1994., tu fazu možemo nazvati i fazom traženja adekvatne strategije glede proširenja NATO-a. S jedne strane dominirali su zahtjevi i prijedlozi većine postsocijalističkih zemalja Centralne i Istočne Europe o nužnosti njihovog primanja u NATO. S druge pak strane, unutar euroatlantskih saveznika vladala je konfuzija, svojevrsna zbunjenost i nejedinstvo glede širenja Saveza na istok Europe. U tadašnjim teorijskim promišljanjima širenja članstva Saveza prevladavala su dva osnovna pristupa prvi je tzv.

⁴⁵ Ibid., str. 148, 150, 161, 162, 163

„Jalta“ čiji zagovornici širenje NATO-a obrazlažu prvenstveno geopolitičkim razlozima, i za njih je realna nužnost i objektivna datost kako bi se izbjegao geopolitički vakuum u srcu Europe. Drugi pristup je „Mastricht“, a njegovi zagovornici širenje organizacije NATO stavljaju u kontekst regionalnog pristupa i institucionalno-liberalnog modela po kojem se stabilnost i sigurnost određene regije postiže komplementarnim djelovanjem kroz sustav kolektivne sigurnosti, razvojem demokracije i gospodarskom suradnjom zemalja te regije.⁴⁶

2. Od početka 1995. godine do primanja Poljske, Mađarske i Češke u Savez, 1999. godine, ovu fazu karakterizira intenziviranje političkih pregovora kako unutar samih saveznika, tako i u odnosima sa zemljama Centralne i Istočne Europe. NATO je potkraj rujna 1995. godine prezentirao javnosti i zainteresiranim članicama internu studiju oko svog proširenja u kojoj je predložena vizija zašto, kako i na kojim principima se predviđa proširenje NATO-a. NATO će se proširiti na istok Europe radi podupiranja ukupnih demokratskih reformi u postsocijalističkim zemljama, uključujući razvoj civilno-vojnih odnosa, lakšeg prihvaćanja u postsocijalističkim zemljama odnosa međusobne suradnje, konzultacija i odlučivanja konsenzusom, običaja i normi na kojima počiva suradnja šesnaest članica Saveza. Zbog promocije dobrosusjedskih odnosa, koji će pozitivno utjecati na stabilnost cjelokupne euroatlantske regije, uključujući i članice i nečlanice Saveza te jačanja sustava kolektivne obrane te transparentnost vojnog sektora. Radi poticanja europskih integracijskih procesa i smanjenju raskola unutar postsocijalističkih zemalja uzrokovanog neriješenim etničkim ili teritorijalnim pitanjima te jačanja savezničke uloge i organizacije NATO-a doprinosu uspostave nove europske i međunarodne sigurnosti, uključujući i provedbu mirovnih operacija UN-a ili OESS-a kao i jačanja i širenja novih transatlantskih odnosa. U studiji su prezentirana tri osnovna načela o kojima će članice Saveza voditi računa prilikom primanja novih država članica: jednake dužnosti i prava za sve članice Saveza, nijedna država koja nije članica NATO saveza, nema pravo veta na prijam u članstvo jedne ili više država i države kandidatkinje koje su upletene u međudržavne i/ili manjinske sporove, ne zadovoljavaju kriterije za punopravno članstvo. U Washingtonu na proslavi 50. rođendana NATO-a 1999. godine Mađarska, Poljska i Češka ušle su u Sjevernoatlantski savez.⁴⁷

3. Faza od 1999. do „velikog praska“ (primanje sedam novih članica) 2004. godine. Čelnici NATO-a smatrali su da drugom posthladnoratovskom širenju NATO-a treba pristupiti mnogo

⁴⁶ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 187, 188, 189

⁴⁷ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 198, 199, 200, 201

obazrivije. U tom cilju osnovan je i akcijski plan za članstvo kojim je NATO preciznije i pažljivije definirao uvjete za članstvo. U Pragu je, od deset zemalja Vilniuske skupine, izdvojeno njih sedam: Bugarska, Estonija, Latvija, Rumunjska, Slovačka i Slovenija, koje su, u konačnici pregovora, postale nove punopravne članice Sjevernoatlantskog saveza u svibnju 2004. Može se reći i da je odluka NATO-a o velikom proširenju bila u skladu i s američkim sve izraženijim zahtjevima, poglavito nakon tragičnih terorističkih napada na američki teritorij 11. rujna 2001., za većim međunarodnim povezivanjem zemalja, multilateralnom globalnom akcijom i pridobivanjem novih saveznika na međunarodnoj sceni. U tom smjeru išle su i Busheve najave širenja NATO-a od Baltika do Jadrana te uspostavljanje zone mira i sigurnosti u Europi s oko 45 milijuna novih građana po zaštitom NATO kišobrana.⁴⁸

4. Od 2004. do danas- faza konsolidacije i promišljanja, inzistiranja na na odnosima partnerstva. Širenje NATO-a dinamičan je proces koji se temelji na članku 10. Ugovora o Sjevernoatlantskom savezu. Od dvanaest zemalja osnivača Alijanse 1949. godine, broj punopravnih članica Saveza danas iznosi dvadeset i osam. Kroz prikaz širenja NATO-a može se lako pratiti i analizirati i dio povijesti međunarodnih odnosa. Niti jedan vojno-sigurnosni savez nije preživio toliko različitih promjena svoga okruženja kao NATO. Otvaranjem svojih vrata članicama, mrežom bilateralnih ugovora, programima regionalne i partnerske suradnje, ali i posjedovanjem najrespektabilnije oružane sile, NATO i dalje ostaje glavni instrument euroatlantskog savezništva te najrespektabilnija globalna sigurnosna organizacija.⁴⁹

⁴⁸ Ibid., str.203, 204

⁴⁹ Ibid., str. 205, 206, 207

5. NATO U 21.ST

Teroristički napadi na SAD 11. rujna 2001. godine tijekom kojih su putnički zrakoplovi korišteni kao oružje za masovno uništenje, pokazali su koliko se nakon završetka Hladnog rata sigurnosno okruženje zapravo promijenilo, te koliko je suvremeno društvo ranjivo u odnosu na nove sigurnosne prijetnje. Saveznice su na te napade odgovorile pozivanjem na Članak 5. Washingtonskog ugovora, koji je temelj NATO-ove kolektivne obrane, i to prvi put u svojoj povijesti, čime je SAD-u u ključnom trenutku pružena politička i praktična potpora. Nadalje, od tada SAD imaju pomoć u odgovoru na terorističke napade, a učinjeni su i koraci kako bi se poboljšala NATO-ova sposobnost nošenja s prijetnjama koje predstavlja međunarodni terorizam. Kako bi se mogao nositi s prijetnjama kao što su terorističko djelovanje, sabotaze i organizirani kriminal, ali i prekid pristupa ključnim resursima, Savez je pokrenuo seriju inicijativa s ciljem poboljšanja vlastite vojne sposobnosti i suradnje, kako među svojim članicama, tako i s državama partnerima i ostalim međunarodnim organizacijama. Među njima su: Inicijativa obrambenih sposobnosti, program visoke razine s ciljem poboljšanja vojne sposobnosti, kao odgovor na novo sigurnosno okruženje; zatim, osnivanje Centra za oružje za masovno uništenje u kojem saveznice dijele informacije o prijetnjama oružjem za masovno uništenje, te nastoje koordinirati najprikladnije reakcije u slučaju napada istim; i razvijanje Europskog sigurnosnog i obrambenog identiteta u okviru Saveza, kako bi NATO-ove europske članice mogle preuzeti odgovornije zadaće na području sigurnosti i obrane. NATO je započeo sa sveobuhvatnim pregledom svojih aktivnosti i operativnih procedura. To je kulminiralo donošenjem paketa reformi, inicijativa i programa koje su čelnici Saveza podržali na sastanku na vrhu u Pragu u studenom 2002. godine. Istodobno je 14 saveznica poslalo svoje snage u Afganistan, kao potporu američkoj operaciji protiv Al-Qa'ide terorističke skupine odgovorne za napade, i talibanskog režima koji je njezinim članicama pružao utočište. Saveznice su pružile potporu i mirovnoj misiji, uspostavljenoj neposredno nakon toga- Međunarodnim snagama za održavanje sigurnosti (ISAF) u Kabulu. Kako bi se održavao kontinuitet na zahtjev država članica koje su imale aktivnu ulogu u toj misiji, NATO je preuzeo odgovornost za vođenje ISAF-a i ostalih sličnih operacija izvan euro-atlantskog područja.⁵⁰

Iako se NATO članice povremeno nisu slagale oko najprikladnijih načina reakcija na nove sigurnosne prijetnje, sve su se složile da takve prijetnje dolaze izvan euro-atlantskog područja,

⁵⁰ http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120117_21st_croat.pdf, 20. svibnja 2015.

te da problem ne može riješiti samo jedna organizacija, oslanjajući se na obrambene strukture stvorene za obranu od napada konvencionalnim oružjem. Uz suradnju s ostalim nadležnim organizacijama, Savez se morao prilagoditi kako bi se mogao suočiti s novim i drukčijim izazovima. Kao rezultat toga, NATO je iz zemljopisnog definiranog saveza prerastao u organizaciju koja priznaje da sigurnosne prijetnje više nisu ograničene mjestom i predvidljivošću, i koja je spremna nositi se s njima gdje i kad god se pojave. Kako bi se stvorilo što sigurnije okruženje, NATO gradi sve bliže odnose s međunarodnim organizacijama, uključujući i Europsku uniju, Organizaciju za europsku sigurnost i suradnju, Ujedinjene narode i Svjetsku zdravstvenu organizaciju, zatim s državama ne-članicama, uključujući Rusiju, Ukrajinu, i partnere kako u euro-atlantskom području, tako i široj mediteranskoj regiji.⁵¹

Pitanje transformacije NATO-a te put prema definiranju strateških pitanja vezanih uz ključne sigurnosne izazove 21. stoljeća te raznim dvojabama, šefovi država ili vlada članica odlučivali su na jako važnom summitu u Latvijskom glavnom gradu Rigi. Istaknuto je da ne postoji potreba za globalnim NATO-om, odnosno da to nije suština transformacije, NATO kojem se teži je onaj koji će obraniti svoje članice od globalnih prijetnji kao što su terorizam, širenje oružja za masovno uništenje i nestabilnosti koje sobom nose tzv. neuspješne države. zbog tog postoji potreba za pojačanim globalnim pristupom sigurnosti raznih organizacija, od kojih svaka, uključujući NATO, treba odraditi vlastitu ulogu. Naime, u ovom trenutku više od 50.000 vojnika služi pod NATO zapovijedanjem u operacijama i misijama na tri kontinenta. S obzirom da se zahtjevi prema NATO-u neće smanjivati, već će zacijelo dalje rasti, treba postaviti takve mehanizme koji će jamčiti da će im Savez biti u stanju odgovoriti. U Rigi je proglašena puna operativna sposobnost NATO snaga za brzi odgovor koje se sastoje od 25.000 vojnika, koje se mogu razmjestiti u roku od 5 dana od izdavanja zapovijedi i sposobne su samostalno izvoditi operacije u trajanju od 30 dana i više ako dobiju punu logističku potporu. Isto tako je postignut dogovor oko ključnih sastavnica NATO rada u područjima, kao što su raketna obrana, nadzor zrak-zemlja, posebno vezanim uz terorizam i obranu od oružja za masovno uništenje. Te područja oko podjednake raspodjele rizika i tereta, bolje

⁵¹ http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120117_21st_croat.pdf, 20. svibnja 2015.

koordinacije s drugim akterima, daljnje izgradnje partnerstva, potreba za ojačanim političkim dijalogom kao i potreba da se prekine zastoj u odnosim NATO i EU.⁵²

NATO se u prvom desetljeću 21. stoljeća značajno promijenio u odnosu na sigurnosni savez iz 1949. godine. Tijekom više od pola stoljeća svoga postojanja, i Savez i svijet sam po sebi razvili su se na način koji osnivači NATO-a nisu mogli ni zamisliti. NATO se razvio iz institucije koja je četiri desetljeća Hladnog rata branila Zapadnu Europu, ili čak koja je nadzirala tranziciju Europe nakon završetka Hladnog rata tijekom 1990-tih. Integracijom novih država članica, a da se pri tom ne smanji sposobnost Saveza da na vrijeme donese odluku. Dok se strateško okruženje i dalje mijenja, brzina NATO-ove evolucije morat će se povećati, kako bi Savez mogao odgovoriti na nove prijetnje. Dok se mijenjaju priroda prijetnji s kojima se države članice moraju suočiti i način na koji e NATO s njima nosi, temelji suradnje unutar Saveza ostaju vjerni načelima Washingtonskog ugovora. NATO je zapravo transatlantski političko-vojni okvir za upravljanje sigurnosnim izazovima, koji povezuje europske i sjevernoameričke interese, istovremeno uravnotežujući interese pojedinih država članica.⁵³

Izjave pro-europskih političara o značenju NATO-a za Europu poput povjerenika za proširenje Europske unije Oliea Rehna koji kaže da su procesi pridruživanja u EU i NATO-u odvojeni, ali ih karakteriziraju određene paralele. Oba su procesa temeljena na postignućima, oba dijele zajednički cilj – slobodnu i sigurnu Europu, a imaju i isto temeljno načelo o tome da treba izvoziti mir i stabilnost, a ne uvoziti konflikte i nestabilnost. Te izjava bivšeg britanskog ministra za Europu Denisa MacShanea: „Danas, unutar NATO saveza, milijardu ljudi uživa osjećaj sigurnosti i slobode pod zakonom za koji bi mnogi u ostalim dijelovima svijeta dali svoje živote. NATO je potreban više nego ikad. No, to mora biti novi NATO za 21. stoljeće.“⁵⁴

⁵² Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 286-290.

⁵³ http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120117_21st_croat.pdf, 20. svibnja 2015.

⁵⁴ Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007. str. 294.

6. MISIJE NATO-A

Od završetka Hladnog rata, NATO je postao sve aktivniji u operacijama očuvanja mira, raspoređujući svoje snage kao potporu širim interesima međunarodne zajednice, i usko surađujući s ostalim organizacijama u rješavanju duboko ukorijenjenih problema, u ublažavanju patnje i u stvaranju uvjeta u kojima mirovni proces može biti samoodrživ. NATO-ove prve tri operacije potpore miru su se zbile u Europi – u Bosni i Hercegovini, na Kosovu i u bivšoj jugoslavenskoj Republici Makedoniji, međutim, potreba za dugoročnim mirom jest globalna. Ministri vanjskih poslova NATO-a prepoznali su ovu potrebu tijekom sastanka u Reykjaviku (Island), u svibnju 2002. godine, složivši se: „Kako bi poduzeo cijeli niz misija, NATO mora biti u mogućnosti mobilizirati snage koje se mogu vrlo brzo uputiti na područja gdje su potrebne, podržati operacije na udaljenosti tijekom određenog vremena i izvršiti zadaće.“ Ovom se odlukom zapravo otvorila mogućnost NATO-u da po prvi put rasporedi svoje snage izvan euroatlantskog područja, u Afganistanu 2003.godine. Od tada, Savez je također aktivan u Iraku i Darfuru (Sudan).⁵⁵

Bosna i Hercegovina bila je pozornicom mnogih premijera za NATO, a odluke koje su donesene kao odgovor na događaje u toj zemlji, pomogle su uobličiti evoluciju Saveza i razviti njegove sposobnosti očuvanja mira i podrške miru. Savez je u kolovozu i rujnu 1995. godine izveo zračne napade koji su pomogli okončati rat u Bosni i Hercegovini i potom je vodio operaciju očuvanja mira tijekom devet godina, od prosinca 1995. do prosinca 2004. Iako je NATO predao Europskoj uniji odgovornost osiguranja svakodnevne sigurnosti u BiH, Savez je zadržao rezidualno vojno zapovjedništvo u Sarajevu kako bi se mogao usredotočiti na preustroj obrane u BiH i pripremiti zemlju za članstvo u programu Partnerstvo za mir.

NATO vodi operaciju očuvanja mira na Kosovu od lipnja 1999. godine kao potporu širim međunarodnim nastojanjima za izgradnju mira i stabilnosti u pokrajini koja je predmet spora. NATO-ove snage za Kosovo, ili KFOR, raspoređene su neposredno nakon zračne kampanje od 78 dana koju je Savez pokrenuo u ožujku 1999. godine kako bi zaustavio i preokrenuo tijek humanitarne katastrofe koja je tada izlazila na vidjelo. Ta kampanja, druga u NATO-ovoj povijesti, uslijedila je nakon više od godine dana borbi u pokrajini i neuspjeha međunarodnih nastojanja u rješavanju sukoba diplomatskim putem.

⁵⁵ <http://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006.pdf>, 22. svibnja 2015.

Na zahtjev vlasti iz Skopja, NATO se uključio u zbivanja u bivšoj jugoslavenskoj Republici Makedoniji kako bi pomogao smiriti eskalirajući sukob između vlade i pobunjeničkih etničkih Albanaca i spriječiti moguće prerastanje sukoba u rat širokih razmjera. NATO stožer u Skopju formiran je u travnju 2002. godine spajanjem dva stožera (KFOR REAR i AMBER FOX). Zadaća Stožera je savjetodavnog karaktera, prvenstveno za područje reforme sigurnosnog sektora, i pružanje potpore NATO vođenim operacijama na Balkanu.

NATO predvodi međunarodna nastojanja očuvanja mira u Afganistanu od kolovoza 2003. godine, pomažući na taj način stvaranje uvjeta u kojima u zemlji mogu funkcionirati parlamentarna vlada, samoodrživ mir i sigurnost. Radi se o prekretnici i prvoj NATO operaciji izvan tradicionalnog euroatlantskog područja. U početku je operacija bila ograničena na pružanje sigurnosti na području Kabula i njegove okolice, no Savez sada širi svoju misiju kako bi pokrio i ostale dijelove zemlje putem takozvanih Provincijskih timova za obnovu. Konkretno, NATO nastoji pomoći vladi Afganistana u održavanju sigurnosti na području odgovornosti svojih operacija, pružiti potporu vladi u proširenju vlasti na cijelu zemlju, i pružiti pomoć u osiguranju sigurnog okruženja koje vodi prema slobodnim i poštenim izborima, širenju vladavine zakona i procesu obnove.⁵⁶

Od okončanja kampanje pod vodstvom SAD-a 2003. godine i izbacivanja režima Saddama Husseina, NATO na različite načine pomaže u iračkom procesu tranzicije. Savez obučava iračko osoblje u Iraku i izvan njega i pomaže pri razvoju sigurnosnih institucija kako bi zemlja izgradila učinkovite oružane snage, te osigurala vlastitu sigurnost. NATO također koordinira donacije opreme Iraku i pruža potporu u zapovijedanju jednim od sektora u Iraku.

Zajedno s Europskom Unijom od srpnja 2005. godine pomaže Afričkoj uniji pri proširenju misije u Darfuru (Sudan) kako bi se pokušalo zaustaviti stalno nasilje. Savez pomaže Afričkoj uniji u zračnom prebacivanju mirovnih snaga i civilne policije do ratom zahvaćenih područja, osigurava obuku snaga vodeći multinacionalno vojno zapovjedništvo i obrađujući obavještajne podatke.⁵⁷

Važno je i spomenuti operaciju Active Endeavour (OAE) započeto još 2001. godine sa zadaćom nadziranja i kontrole pomorskih putova i sumnjivih brodova u Mediteranu, a u ožujku 2003. zadaće su proširene na eskort nevojnih brodova Kroz Gibraltar (po zahtjevu država).

⁵⁶ <http://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006.pdf>, 22. svibnja 2015.

⁵⁷ Ibid., 22. svibnja 2015.

7. HRVATSKA U NATO SAVEZU

Nakon što su čelnici NATO-a ocijenili da Hrvatska u potpunosti surađuje s Međunarodnim kaznenim sudom u Haagu, da je postigla značajan napredak u provođenju političkih, ekonomskih i reformi obrambenog sustava kao i vladavini prava slijedila je ratifikacija Pristupnog protokola u nacionalnim parlamentima zemalja članica te je zaključena nakon što je posljednja, Slovenija, u vjerojatno najneizvjesnijem postupku u dugo vremena, konačno deponirala svoj ratifikacijski ugovor u Washingtonu 31. ožujka 2009. godine. Hrvatski je Sabor sporazum izglasao s jednim glasom protiv i 119 za, a Republika Hrvatska službeno je postala punopravnom članicom NATO-a 1. travnja 2009. godine, šezdeset godina nakon stvaranja Saveza. Tijekom sastanka na vrhu predstavnika zemalja članica u francuskom Strasbourgu i njemačkom Kehlju povelju o pristupu preuzeli su predsjednik Republike Stjepan Mesić i Vlade RH Ivo Sanader. Razgovori na kojima je Republika Hrvatska prvi puta sudjelovala kao punopravna članica bili su o prilikama u Afganistanu, već tada najdužoj i najsloženijoj operaciji NATO-a uopće, ali i o potrebi određivanja strateških načela za svijet budućnosti koji je jedan od najuspješnijih vojnih i političkih saveza uopće.⁵⁸

Vanjskopolitička pozicija Republike Hrvatske ojačala je njezinim ulaskom u NATO savez, a njezine ideje i interesi puno se uspješnije profiliraju u međunarodnim forumima. Hrvatska je od ulaska u članstvo postala sastavni dio NATO-a te zajedno s još 27 zemalja članica sudjeluje u upravljanju tim Savezom. Najvidljiviji primjer za to bio je rad na novom strateškom konceptu NATO-a dokumenta koji je stvorio odrednice za djelovanje Saveza u 21. stoljeću. Riječ je o jednom od temeljnih dokumenata za djelovanje NATO-a. U sigurnosnom segmentu članstva RH u NATO-u bitno je istaknuti sustav kolektivne obrane, kao i sustav odgovora na krize. Članstvo u NATO-u daje najviša sigurnosna jamstva, taj Savez 28 država počiva na načelima zajedničke zaštite slobode i sigurnosti svake pojedine članice političkim i obrambenim sredstvima na osnovi solidarnosti.⁵⁹

Sudjelovanjem u vojnim operacijama NATO-a Hrvatska ispunjava svoje međunarodne obveze u stabilizaciji kriznih žarišta, razvija sposobnosti i interoperabilnosti Oružanih snaga te prenosi prethodno stečena znanja. Republika Hrvatska sudjeluje u operacijama potpore miru NATO-a u Afganistanu, i na Kosovu. Oružane snage Republike Hrvatske su još prije punopravnog članstva u NATO savezu sudjelovale u operacijama te je 28. veljače 2003.

⁵⁸ Davorin Lapaš, Pravo međunarodnih organizacija, Zagreb, Narodne novine, 2008. str. 9.

⁵⁹ <http://www.nato.hr/hrvatska---nato-clanica>, 23. svibnja 2015.

godine, vod Vojne policije OSRH upućen je u operaciju ISAF u Kabul, Afganistan, kao prva postrojba Oružanih snaga RH gdje je sudjelovala u okviru njemačkog kontingenta. Taj prvi hrvatski kontingent kao i brojni koji su uslijedili svojom su profesionalnošću zaradili brojne komplimente, kako od saveznika tako i od Afganistanaca. Naši prvi kontingent bio je dio njemačkog, dok su danas, crnogorski vojnici dio hrvatskog kontingenta. Hrvatska je napredovala, postala uzor, pomažemo našim susjedima.⁶⁰

Od 1. travnja 2009 godine kontingent oružanih snaga Republike Hrvatske dao je ukupno 3024 svoja pripadnika koji sudjelovali ili sudjeluju u operacijama ISAF u Afganistanu gdje ih je do sad sudjelovalo 2658 i KFOR na Kosovu te ih je tamo sudjelovalo 366 pripadnika. Hrvatski vojnici djeluju u tim zemljama te su dobili mnoge pohvale za obučenost, za razumijevanje kulturološkog konteksta u područjima misija, ali i empatiju koji oni osjećaju za lokalno stanovništvo s kojim rade. To je posebno bitno, budući da se mir i stabilnost na tim područjima ne postižu samo vojnim aktivnostima, već itekako i civilnim djelovanjem često u okviru Ministarstva vanjskih i europskih poslova.⁶¹

Republika Hrvatska je prošla značajan put, put tranzicije iz države primateljice pomoći i mirovnih operacija u državu davateljicu različitih vrsta razvojne pomoći koja osmišljava raznolike projekte. Upravo su okolnosti u kojima je bila domaćin mirovnih operacija i primala takvu vrstu sigurnosti Hrvatskoj donijele veliko iskustvo. Pretvorili smo se u državu koja je počela davati značajan doprinos međunarodnom miru i sigurnosti, ne samo u nama geografski bliskim regijama i državama već i dalekim državama u kojima izvire potencijalne nestabilnosti, nestabilnosti koje se u globaliziranom svijetu vrlo brzo šire i djeluju na svakoga.⁶²

⁶⁰ <http://www.nato.hr/>, 23. svibnja 2015.

⁶¹ <http://obris.org/hrvatska/sesta-godina-hrvatskog-nato-clanstva-u-formalnome-tonu/>, 23. svibnja 2015.

⁶² <http://www.mup.hr/203838/14.aspx>, 23. svibnja 2015.

8. ZAKLJUČAK

Kroz svojih šezdeset i šest godina postojanja NATO savez je imao određenu ulogu čuvara mira u kako u svojoj organizaciji tako i van granica Europe i svojih članica, savez je i osnovan i sklopljen s ciljem da bi se spriječili takvi sukobi i razaranja kakvi su viđeni u vrijeme drugog svjetskog rata. Tokom godina krize i nestabilnosti, a naročito napetosti između zapadnih zemalja na čelu sa SAD-om i istočnog bloka pod vlašću Sovjetskog saveza sjevernoatlantska organizacija se susretala s mnogim testovima svoje cjelovitosti i svrhe postojanja općenito. Sovjetski savez zalagao se za raspad i razjedinjenje NATO saveza i njezinih članica te kroz svoja natjecanja sa SAD-om u iskazivanju moći, činio je sve kako bi destabilizirao zajedništvo država. Dok su se SAD-e trudile održati kompaktnost i suradnju između država članica, promijenivši nekoliko predsjednika kroz godine ali cilj je uvijek ostao isti, a to je daljnja stabilizacija, širenja i jačanje saveza, jer im je bilo važno stvoriti čvrsto uporište i jake zaveznike u Europi.

Danas je organizacija sjevernoatlantskog saveza izrasla u veoma moćnu i važnu instituciju koja ulijeva sigurnost i povjerenja unutar država članica, ali i šire jer savez nastoji surađivati sa što više različitih organizacija koje djeluju diljem svijeta, a posebno je važna suradnja sa Europskom unijom i njezinim organima. Misije i mirovne operacije u kojim djeluje savez što samostalno što u suradnji sa drugim institucijama veoma su važne za dijelove svijeta koji su zahvaćeni krizom ili ratnim stanjem jer NATO odigrava važnu ulogu u pregovaranjima ili smirivanju već započetih nemira. Borba protiv terorizma u današnje vrijeme predstavlja jedan od većih problema kojeg susrećemo u društvu, a glavni ciljevi NATO saveza su da kroz razne programe i organiziranje svojih vojnih djelatnosti sa velikim brojem svojih pripadnika uvelike pomogne u suzbijanju terorističkih aktivnosti.

Sa raznim anketama koje su provedene u državama članica, građani zemalja u savezu izjasnili su se da su članstvom u NATO organizaciji dobili određenu sigurnost i kvalitetu života. S godinama su države uvidjele koja je važnost biti član ove organizacije te su same zatražile članstvo, tako je i Hrvatska postajući punopravna članica sjevernoatlantske organizacije napredovala te joj je samo pristupanje savezu otvorilo put prema kasnije pristupanju Europskoj uniji.

NATO savez može samo napredovati i jačati, a tome može pomoći samo zajednički dijalog i suradnja između zemalja u rješavanju problema koje vodi prema boljoj i sigurnijoj budućnosti.

9. POPIS LITERATURE I IZVORA

Literatura:

1. Božinović D., Čehulić Vukadinović L., Vukadinović R., NATO – Euroatlantska integracija, Zagreb, Topical, 2007.
2. Davorin Lapaš, Pravo međunarodnih organizacija, Zagreb, Narodne novine, 2008.
3. Sjevernoatlantski ugovor, Narodne novine- Međunarodni ugovori, broj 20, 2009.

Izvori:

1. NATO portal, <http://www.nato.hr/>, 13. travnja 2015
2. NATO portal international, <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/english/art5.html>, 23. travnja 2015
3. Republika Hrvatska, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/nato/o-nato-u/sjevernoatlantski-ugovor/>, 29. travnja 2015
4. Wikipedija 2015 , <http://hr.wikipedia.org/wiki/NATO>, 29. travnja 2015
5. Wikipedija 2014, http://hr.wikipedia.org/wiki/Hladni_rat, 03. svibnja 2015
6. NATO brošura 2004
http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120117_21st_croat.pdf
7. NATO priručnik 2006, <http://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006.pdf>, 22. svibnja 2015
8. Obrana i sigurnost, <http://obris.org/hrvatska/sesta-godina-hrvatskog-nato-clanstva-u-formalnome-tonu/>, 23. svibnja 2015.
9. Ministarstvo unutarnjih poslova, <http://www.mup.hr/203838/14.aspx>, 23. svibnja 2015.